

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/329033636>

“Kuzey Kafkasya Çatışmaları: Çeçenistan ve Dağıstan Örnek Olayları”, Yeni Türkiye, Kafkaslar Özel Sayısı-9, sayı: 79, Temmuz-Aralık 2015, ss. 359-369. <http://www.yeniturkiye.com/di...>

Article · July 2015

CITATIONS

0

READS

1,275

1 author:

[Sezai Ozcelik](#)

Çankırı Karatekin Üniversitesi Çankırı Turkey

165 PUBLICATIONS 198 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Yeni Türkiye

79

bu sayıda

kafkaslar özel sayısı - IX

devlet adamları, bilim adamları, uzmanlardan ve yazarlardan arşivlere dayalı uluslararası 700 makale, inceleme ve araştırma

kuzey kafkasya: genel değerlendirme, kuzey kafkas cumhuriyetlerine genel bakış/kuzey kafkasya'daki türk topluluklarına genel bakış / kuzey kafkasya'da stratejik bazı tespitler / kafkas dillerinin akrabalığı ve kafkaslarda bazı sosyo-kültürel tespitler, **dağıstan özerk cumhuriyeti**, dağıstan tarihi / dağıstan'da islâmiyet, ulema ve mücahitler, **çeçenistan özerk cumhuriyeti**, çeçenya'da islâmiyet ve sosyo-politik durum / çeçenlere rusların uyguladıkları soykırım ve çeçen bağımsızlık hareketleri / çeçen sanatına bir örnek, **inguşetya özerk cumhuriyeti**, siyasi ve sosyo-ekonomik meseleler/eğitim, folklor ve türkiye'deki inguş kahramanlar, **kuzey osetya cumhuriyeti**, **kabartay-balkar**, **karaçay-çerkes ve adige cumhuriyeti**, **çerkesler**, kafkas çerkeslerinin tarihinden sayfalar / kafkas çerkeslerin sosyo-ekonomik yapısı hakkında tespitler / çerkeslerin dilleri ve sosyo-kültürel özelliklerine dair

CAHİT ASLAN / CİHAN CANDEMİR / ALEXANDER A. SEMENOV / M. S. ARSANUKAEVA / SAMI NOĞAY / Y. M. IDRİSOV / YÜCEL OĞURLU / SÖNMEZ CAN / ALMAZ İSMAİLOVA / MUSAYEVNA / YUNUS EMRE ÖZSARAY / NAHİT SERBES / İOSEB ALİMBARASHVİLİ / İMPERİYAT ARSLANBEKOVNA HALİPAEVA / VAGİF Z. PİRİYEY / REYHAN ŞAHİN ALLAHVERDİ / KERİMİLKERBULUNUR / METANETV. BEHREMOVA / E. M. DALGAT / GÜLREYHAN SUTANRIKULU / CAFER BARLAS / I. I. HANMURZAYEV / ZAINAB AHMEDDİBİROVNA / MAGOMEDİMOVA / MUSA KAZİM GULÇÜR / PATİMAT M. ALİBEKOVA / CEHAR DUDAYEV / MAİRBEK VATCHAGAEV / A. D. OSMAYEV / SEİCHİ KİTAGAWA / MUSTAFA BUDAK / SEZAI ÖZÇELİK / ERGÜN ÖZAKÇORA / EROL YILDIR / M. M. KARTOEV / TİMUR HUSENOVİCH MATİEV / BORIS MUHAMMED - GREEVİCH HARSİYEV / MAREM AHMETOVNA YALHAROEVA / MAREM DOLGİEVA / BORIS HARSİYEV / LEMKA AGİYEVA TUGANOVA / L. H. TANRIYEVA / MUHAMMED BEŞİR A. MATİEV / TEKİN AYCAN TAŞÇI / JALE KUSHAN / ZALINAKANUKOVA / J. PUHATI / DİLANA V. SOKAEVA / V. H. KAZHAROV / ÖZLEM GÜNGÖR / SHALYAHO DARİKO SAFEROVNA / RAYE B. UNAROKOVA / TAMARASHOVGENOVA / FETHİ GÜNGÖR / SEFER E. BERZEC / ZAREMA A. TSEEVA / ASKER PANES / FATİMA ANATOLEVNA OZOVA / ZAREMA ADZİNOVA / AZAMETK. BOUZAR / NECDET HATAM / RUSLAN KHANAKHU / MADİNAM. PASTHOVA / MIHAIL M. MIJAYEV / M. A. ŞHABATSEVA / MARYET GİSSOVNA KUEK

Bu dergi Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi tarafından yayınlanmaktadır.

- İ. İ. Hanmurzayev İdris Al-İndiri (Auh Naibi) / 208
Zainab Ahmeddibirovna Magomedimova Abd al-Rahman-Hacı el Sughuri-Nakşibendî Tarikatı'nın
Tasavvuf İdelogu ve Şeyhi / 213
İ. İ. Hanmurzayev XIX. Yüzyılın Kafkas Savaşında Nakşibendî Şeyhleri: Şeyh Hacı Taçava
Örneği / 223
Musa Kâzım Gülçür 1917'den Günümüze Dağıstan'da Din Eğitimi / 233
Patimat M. Alibekova Dibir Kadı el, Hunzaki el Dağıstanı'nın Büyük Farsça-Arapça-Türkçe
Sözlüğü (18. Yüzyıl) / 260
Cafer Barlas Dağıstan Muhaciri Nakşibendî Şeyhlerinden Mürşid-ı Kâmil Şeyh Şevafeddin
Zeynel Abidin Hazretlerinin Bilinmeyen Yönleri / 265

ÇEÇENİSTAN ÖZERK CUMHURİYETİ

- Çeçen Milli Marşı / 286
Cehar Dudayev Rusya'nın Kafkasya ve Eski Sovyet Cumhuriyetleri Üzerindeki Planı / 287

Çeçenya'da İslâmiyet ve Sosyo-Politik Durum

- Mairbek Vatchagaev Çeçenya'da İslâmın Süfi Bileşeni / 289
Mairbek Vatchagaev Şâmil'in İmametinde Çeçenya'nın Rolü / 295
A. D. Osmayev 2003-2007 Yıllarında Çeçen Cumhuriyeti Sosyo-Politik Durum / 301
Seichi Kitagawa Pankisi Vadisi Sorununun Etnik ve Dinî Arka Planı / 322

Çeçenlere Rusların Uyguladıkları Soykırım ve Çeçen Bağımsızlık Hareketleri

- Mairbek Vatchagaev 1944 Yılında Çeçenlerin Sürgünü-Çeçen Soykırımı / 334
Mustafa Budak Düünden Bugüne Çeçenistan / 340
Sezai Özçelik Kuzey Kafkasya Çatışmaları: Çeçenistan ve Dağıstan Örnek Olayları / 359
Ergün Öz Akçora Kafkas Coğrafyasında Çeçen Bağımsızlık Hareketleri / 369

Çeçen Sanatına Bir Örnek

- Erol Yıldır Kafkasya'nın Bilinmeyen Yapıları: Çeçen Kule Mimarisi / 405

İNGUŞETYA ÖZERK CUMHURİYETİ

Siyasî ve Sosyo-Ekonomik Meseleler

- M. M. Kartoev Kafkasya İnguşetya Haritası (XVIII. Yüzyıl) / 443
Timur Husenovich Matiev 1905-1907 Devriminden Sonra İnguşetya'da Toprak Sorunu / 449
Boris Muhammed - Greevich Harsiev İnguş Dünyası'nın Problemi: Neo-Stalinizm / 453

Eğitim, Folklor ve Türkiye'deki İnguş Kahramanlar

- Marem Ahmetovna Yalbaroeva Türkiye'deki İnguş Kahramanlar / 460
Marem Dolgieyva - Boris Harsiyev İnguşetya'nın Müslüman Eğitimcileri / 464
Lemka Agiyeva Tuganova İnguş Ailelerinde Çocukların Eğitim Yöntemleri ve Yetiştirme
Aşamaları / 470
L. H. Tankiyeva İnguşların Büyülü Masalında Nartlar / 481
Muhammedbeşir A. Matiev İnguş Kahramanlık Destanlarında Etnografik Gerçekler / 487

KU

Tekin

Tekin

Jale K

Zalina

Diana

KA

CU

V. H.

Özlem

Özlem

Shalya

Raye I

Özlem

Tamar

ÇE

Kafk

Fethi C

Sefer I

Zarem

Asker

Kafk

Fatima

Zarem

Azame

Çerk

Necde

Ruslan

R. B. U

Madin

Mibail

R. B. U

Marye

Kuzey Kafkasya Çatışmaları: Çeçenistan ve Dağıstan Örnek Olayları

Sezai Özçelik*

Rusya Federasyonu yetmiş yıl süren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Komünist yönetimin 1991 yılında yıkılması sonucu tarih sahnesinde yerini almıştır. SSCB tarihte Ekim Devrimi olarak bilinen Lenin'in önderliğindeki Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesi ile birlikte 25 Ekim 1917'de kurulmuştur. Kuruluşundan birkaç ay sonra Bolşevik Partisi'nin ismi Bolşevik Komünist Partisi olarak değiştirilmiştir¹. Lenin'den sonra başa geçen Josef Stalin döneminde (1924-1953) ekonomik olarak yüksek bir başarı yakalayan Sovyetler Birliği'nde Stalin'in uyguladığı "temizleme politikası" sonucu milyonlarca Sovyet vatandaşı ölmüş ya da Sibirya'ya sürgün edilmiştir. Mikhael Gorbaçov'un 1985'te Sovyetler Birliği Başkanı olması ile birlikte açıklık (glasnost) ve yeniden yapılanma (perestroika) politikalarını uygulaması ile birlikte Sovyet toplumu ve ekonomisi 1991 yılına kadar sürecek bir değişim süreci yaşamıştır². Ağustos 1991'de Gorbaçov'a karşı yapılan başarısız askeri müdahale sonrası Aralık 1991'de Sovyetler Birliği, 15 tane bağımsız cumhuriyete ayrılmıştır.³

Rusya Federasyonu, yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük ülkesi olarak 150 milyona yaklaşan nüfusu ile 1990 yılından beri politik ve ekonomik yapısında ciddi değişimler geçirmiştir. Sovyetler Birliği (SB)'nin yıkılmasının ardından Avrasya coğrafyasına özgürlük ve refah ile demokrasi ve serbest pazar ekonomisi kurallarının geleceğine Hem Batı hem Doğu dünyası inanmıştı. Yaklaşık 20 yıl geçmesine rağmen Komünist dönemdeki katı sosyal, siyasi ve ekonomik kontrolün yerine demokratik politik bir sistemin kurulması ve pazar ekonomisinin yerleştirilmesi konusunda Rusya Federasyonu'nda halkın çoğunda kötümserlik ve hayal kırıklığı hala yüksek düzeydedir.

Rusların kurdukları tarihteki diğer devletlere göre genç bir devlet olan Rusya Federasyonu kuruluşundan bu yana bağımsızlık mücadelesi veren Çeçenlere karşı iki tane savaşın içinde yer almıştır. Bunun dışında Dağıstan ve İnguşetya'da düşük ölçekli çatışma durumları ile karşı karşıya kalmıştır.

359

Çeçenistan Savaşları

Çeçenistan'ın 1989 yılında 862,200 olan nüfusu bugün İki Çeçen Savaşı sonucu kayıplar ve yaşanan göçlerden dolayı artmamış hatta azalmıştır. Mayıs 2000 itibari ile çatışmalar sonucu 2,004 Rus askeri ile 1,380 Çeçen savaşçısı / teröristi öldürülmüştür. Her iki sayının daha yüksek olduğuna inanılmaktadır. Çatışma sebebi ile Çeçen halkı olarak Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilerin (Internally Displaced People-IDP) sayısı, Rus resmi rakamlarına göre İnguş Cumhuriyeti'nde 76,000 iken bu sayıyı Nisan 2000'de İnguş Devlet Başkanı 207,000 olarak vermiştir. Gürcistan resmi rakamlarına göre mülteci sa-

(*) Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.
sezatozcelik@gmail.com

- (1) Sarker, Sunil Kumar. *The Rise and Fall of Communism*, Atlantic Publishers: New Delhi, India, 1994, s. 29.
- (2) Rao, B.V. *History of Modern Europe (1789-1992)*, Sterling Publishers: India, 3rd ed., 2006, s. 333.
- (3) Khasbulatov I. Ruslan. *The Struggle for Russia: Power and Change in the Democratic Revolution*, Routledge: New York, 1993, s.xiii.

yısı 2001 yılında 7,000 olarak rapor edilmiştir.⁴

Harita <http://www.infoplease.com/atlas/country/russia.html> adresinden Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.

1994 yılında Çeçenistan'da Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından "ayrılıkçı savaş" yaşanmıştır. Bu savaşın nedenleri arasında bölgede uzun süredir devam eden Moskova'nın baskın olduğu Rus yönetimine karşı duyulan kızgınlık, yıllarca devam eden Çeçenlerin etnik olarak marjinalleştirilmelerine tepki göstermeleri, Çeçenistan'da etnik olarak ayrıcalıklı konumda olan Rusların varlığı ve doğal ve ekonomik kaynaklar üzerinde Çeçenlerin daha fazla kontrollerin olması istekleri sayılabilir 1989 yılındaki nüfus oranlarına göre, Çeçenistan yaşayanların yüzde 73'ü etnik olarak Çeçen iken Rusların oranı yüzde 23 olarak tespit edilmiştir.

Birinci Çeçen Savaşı ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmış ve raporlar, anılar ve öteki dokümanlardan oluşan geniş bir kaynakça oluşmuştur. Bu çalışmalara göre, Çeçenistan'daki çatışmanın iki önemli nedeni

bulunmaktadır: Jeostrateji ve jeopolitik ile Sovyet sisteminin tarihsel ve yapısal mirası.⁵

Çeçenistan'ın jeostratejik ve jeopolitik önemi, özellikle Orta Asya ve Kafkasya'daki petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının Sovyet dönemi sonrası dış dünyaya satılması imkanı çıkmasından sonra bir kat daha artmıştır. Çeçen topraklarının da bulunduğu Kuzey Kafkasya Rostov-Bakü karayolu ve demiryollarının ana geçiş noktası üzerinde bulunmakta ve Kuzey Rusya ile Trans-Kafkasya ve Doğu Avrupa ile Orta Asya, İran ve Kafkasya arasındaki bağlantı noktalarında yer almaktadır.

Sovyet sisteminin tarihsel ve yapısal mirası yalnız Çeçenistan çatışmasını değil Kafkasya'daki diğer çatışmalarında en temel nedenlerinden biridir. Rusya İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği 100'den fazla etnik grup tan oluşan ve etnik kimliklerin çoğu zaman baskıcı ve totaliter yöntemler kullanılarak bastırılan çoklu-etnik yapıları devletlerdi. Lenin'in "Milletler Politikası" ile etnik milliyetçilik bir anlamda dizginlenmiş katı Komünist Parti kontrolü altında özellikle yerel kültürlerin, dillerin ve kurumların geliştirilmesi yolu ile yerel kimliklerin gelişmesine izin verilmiştir. Bu politika, komünist ideoloji çerçevesinde ve devletin varlığını tehlikeye düşürmeyecek düzeyde etnik kimliklere belli özgürlükler tanınması şeklinde özetlenebilir. Fakat Ruslar devletin var oluşunu tehlikeye düşürecek her türlü adımı en sert tedbirlerle ezmişlerdir. Bunun sonucu olarak Çeçenler diğer Sovyet halkları gibi Stalin tarafından II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru toplu bir şekilde "zorunlu göçe" / soykırıma tabi tutulmuşlardır. Çeçen etnik kimliğinin temelinde yaşanan bu sürgün / soykırım ve Rusya'ya karşı derin bir güvensizlik yaratmıştır. Sovyetler Birliği dö-

(4) Matveeva, Anna. "Chechnya: Drive for Independence or Hotbed for Islamic Terrorism?", *Searching for Peace in Europe and Eurasia: An Overview of Conflict Prevention and Peacebuilding Activities*, Paul van Tongeren ve ark. ed. Lynne Rienner Publishers: London, 2002, s. 355.

(5) Evangelista, Matthew. 2002. *Chechen Wars: Will Russia Go the Way of the Soviet Union?*, Washington D.C.: Brookings Institution Press, s. 3.

neminde içten içe beslenen bu Çeçen etnik kimliği Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Rusya Federasyonu'nun ortaya çıkması ile bağımsızlık yolunda gerekli adımların atılmasına ve Birinci Çeçen Savaşı'nın 1994 yılında başlamasına yol açmıştır.

Çeçenistan çatışması çok-yönlü, çok- taraflı, çok-seviyeli ve çoklu-yaklaşımlar kullanılarak açıklanması gereken karmaşık ve kaotik bir çatışmadır. Bu çatışmanın diğer nedenleri arasında Çeçenlerin 1800'lü yıllardan Şeyh Şamil'e dayanan psiko-tarih bakış açısına sahip olmaları sayılabilir. İkinci olarak, Çeçenistan çatışmasını 1990'lı yıllarda ortaya çıkan birçok uluslararası ve ulus-içi çatışmada görüldüğü gibi bir tarafın kendi kendini yönetme isteğine (tarihsel travmalar ve geçmişten gelen acı anılar ile taze tutulan milliyetçilik) diğer tarafın varlığını sürdürme ve toprak bütünlüğü koruma şeklinde karşılık vermesi olarak tanımlanabilir. Çeçenlerin kimlik ve tanınma ihtiyaçlarına karşılık olarak Rusların güvenlik ihtiyaçlarının tatmin edilmemesi ve Rusların güvenlik paradoksu (Rusya Federasyonu'nun var olması) ile yüz yüze kalmaları çatışmanın diğer bir nedenidir. Üçüncü olarak, 11 Eylül sonrası uluslararası sistemde Çeçenistan çatışmasının Rusya'ya yansması, çatışmanın "uluslararası terörizmle savaş" stratejisinin bir parçası olarak anılmasıdır. 11 Eylül Öncesi Birinci Çeçen Savaşı'nda Çeçenleri "özgürlük savaşçıları" ve "silahlı direnişçiler" ve Budennovsk (Haziran 1995) ve Kızılyar (Ocak 1996)'daki olayları eylemler olarak niteleyen Batı medyası; 11 Eylül sonrası gerçekleştirilen "Nord-Ost Tiyatro Baskını" (Ekim 2002), 2003'teki Kara Dullar'ın intihar eylemlerini ve Eylül 2004'teki "Beslan Okul Baskını" gibi olayları "terörist saldırılar" olarak yansıtmıştır.⁶ Russell'in belirttiği gibi, Çeçenistan çatışması "Filistinleştirme" şekline doğru evrimleşerek Çeçenler "haydutlar", "eşkıyalar", "teröristler" şeklinde insansızlaştırma, şeytanlaştırma ve İslami terör kartını kullanarak kendi kendine inandırma (self-fulfilling prophecy) yo-

luyla Putin'e çatışmayı devam ettirme imkânı tanımaktadır⁷.

Çeçenistan'daki çatışma çözümü konusunda gerek üçüncü taraflar gerek uluslararası kamuoyu tarafından tek bir adım dışında (Hasavyurt Anlaşması) hiçbir ciddi teşebbüste bulunulmamıştır. Ciddi adım atılmamasının en önemli nedeni, Çeçenistan çatışmasının Rusya'nın iç işleri olarak tanımlanması ve ABD ve/veya Avrupa Birliği'nin herhangi bir müdahale girişiminin Rusya'nın egemenlik hakkına tecavüz etmek olarak algılanmasıdır. Rusya Federasyonu ve Çeçenistan arasında 1996 yılında imzalanan Hasavyurt Anlaşması'nın en önemli maddesi, Çeçenistan'ın statüsünün belirlenmesini 2001 yılına kadar ertelemesidir. Bu anlaşmaya göre her iki taraf:

1- Anlaşmazlık konularında çözümü için güç kullanma tehdidi ve güç kullanmaktan vazgeçmektedir.

2- Rusya Federasyon askeri birliklerinin çekilmesi sırasında her iki tarafın temsilcilerin yer aldığı bir komisyon kuracaktır.

3- Çeçenistan'a yönelik ortak ekonomik yeniden yapılanma planı uygulanacak ve bunun için gerekli finansal ve bütçesel düzenlemeler yapılacaktır.⁸

Bu anlaşmanın ikinci maddesini birçok Çeçen "Cumhuriyetin de-facto bağımsızlığının tanınması ve Rusların teslim olması" olarak algılamıştır.⁹

İkinci Çeçen Savaşı'nın görünürdeki sebebi, Ağustos 1999 yılında Çeçenistan'ın o günkü Başkanı olan Maşkadov'a rakip olan gruplardan özellikle İslami ideolojiyi benimseyenlerin bağımsız ve İslami kurallara göre

(6) Russell, John. *Chechnya - Russia's 'War on Terror'*, New York: Routledge, 2007.

(7) Russell, John. "Terrorists, bandits, spooks and thieves: Russian demonisation of the Chechens before and since 9/11", *Third World Quarterly*, vol. 26, no. 1, 2005, s. 101.

(8) Kumar, Rajan. *Ethnicity Nationalism and Conflict Resolution: A Case study of Chechnya*, Hope India Publications: New Delhi, 2007.

(9) German, Tracey. *Russia's Chechen War*, New York, Routledge, 2003, ss. 147 - 148.

yönetilmesi amacı ile komşu Dağıstan'a saldırması ve buna karşılık olarak Rusya'nın Çeçenistan'ı havadan bombalaması ve karadan askeri güçleri yollamasıdır. Çeçen Savaşı'nın yeniden canlanması olasılığı ve Dağıstan'a yayılma etkisi göstermesi, Rusya Federasyonu Başkanı Yeltsin eski bir KGB ajanı olan Vladimir Putin'i Başbakan olarak atmasına yol açmıştır. Putin o dönemde Çeçenistan konusundaki tutumunu şu şekilde açıklamıştır: "Ben şuna inanmıştım: Şayet biz aşırı uçları şu anda durdurmazsak tüm Rusya Federasyonu'nun tüm topraklarında ikinci bir Yugoslavya olgusu - Rusya'nın Yugoslavyalaşması ile karşılaşırız."

İkinci Çeçen Savaşı'nın ortaya çıkmasında şüphesiz en önemli etken psikolojiktir. Putin Rus halkının Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan psikolojik belirsizlik durumunu iyi kullanmıştır. Rusya'nın başkenti Moskova'da ilginç bir şekilde arkaya meydana gelen sivilleri terrörize etmeye yönelik apartman bombalanması olaylarından sonra Rus kamuoyunun büyük bir kesimi Rusya Federasyonu'nun dağılacağı korkusu ile birlikte bombalama olaylarının yarattığı güvensizlik, korku ve belirsizlik ortamından kurtulmak için İkinci Çeçen Savaşı'nı desteklemiştir. Birinci Çeçen Savaşı'nı bitiren Anlaşma'nın görüşmelerini Yeltsin'in askeri danışmanı olan General Lebed yapmıştır. Çeçenlerle barış görüşmeleri sırasında Putin, Yeltsin'in Müsteşar Yardımcısı görevini yürütmekte idi. Putin Başkan olarak Rusya'nın başına geçer geçmez uygulamaya koyduğu ilk politika, yapılan Anlaşma gereği Çeçenlerin beş yıl boyunca bağımsız olmama yönündeki şartın sürecinin bitmesine az bir zaman kala Rusya'daki tüm bölgelerin -ki buna Çeçenistan dahildir- Rusya Anayasası ve Rusya Federal yasalarına uymasını sağlamak olmuştur.

Ocak 1997 yılında Çeçenistan'da parlamento ve Başkanlık seçimleri yapılmıştır. Başkan seçilen Aslan Maşkadov'un laik temele dayalı ayrılıkçı politikası başarılı olamamıştır. Bir yandan Çeçen asıllı Şamil Basayev

ile Ürdün uyruklu Taliban bağlantılı Amir Khattab'ın Maşkadov hükümetine karşı cephe alması öte yandan savaş sonrası etkili bir devlet otoritesinin kurulamaması ve ekonominin gün geçtikçe kötüleşmesi Çeçenistan'ı kaosa sürüklemiştir. Savaş sonrası barış inşası (post peace-building) faaliyetlerinin olmaması ve eski savaş liderlerinin topluma entegre olmasını sağlayacak mekanizmaların eksikliği sonucu adam kaçırma, hırsızlık ve cinayet gibi suçlar Çeçenistan'da yaygınlaşmıştır. Bu suçlara en önemli örnek, 1998 yılında İngiliz Granger Telekom şirketinin dört çalışanın vahşice öldürülmesidir. Hazar petrolünün boru hattı ile Çeçenistan'dan geçmemesi yabancıların yatırım yapma ihtimalini çok azaltmıştır.

Putin Çeçenistan'ın bağımsızlık taleplerine son vermek için 23 Mart 2003'te Çeçenistan'ı Rusya'nın ayrılmaz bir otonom bölgesi statüsü veren bir referandum yaptırmıştır. Çeçen halkının büyük kısmı tarafından onaylanan bu referandum sonrasında Ekim 2003'te yapılan seçimlerde Çeçenistan Başkanı olarak Ahmet Hacı Kadırov seçilmiştir. Kadırov 2004 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın son bulmasını yıldönümü törenlerinde stadyuma konulan bombalı suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. İlk önce oğlu Ramazan Kadırov Başbakan olarak Çeçenistan'a atanmış daha sonra Çeçen Başkanlığı görevine getirilmiştir. 2007 yılında yapılan seçimlerde Kadırov başkan seçilmiştir. Çatışmaların Yugoslavyalaşması¹⁰ gibi çatışmaların "Çeçenleştirilmesi"¹¹ diyebileceğimiz merkezi ya da Federe devlete tamamen bağlı kukla rejimlerin kurulması ile çatışmaların çözüme ulaştırılması amaçlanmıştır. Fakat çatışmanın kökenindeki nedenlerin çözümü için gerekli adımlar atılmadan ve aynı anda Çeçenistan'ın ekonomik problemleri çözülmeden Çeçen çatışmasının bittiğini belirtmek yanlış olur. Çeçenistan'da iki

(10) Evangelista, 2002, s. 2.

(11) Roppert, John ve Alexei Shevchenko, The Failure of Chechen Separatism, *No More States?: Globalization, National Self-Determination, and Terrorism*, ed. Rosecrance Richard N.ve Arthur Asher Stein Rowman & Littlefield Publishers: Plymouth, UK, 2006, s. 139.

savaşın yarattığı istikrarsızlık ortamı yanında Çeçen devleti içinde suç örgütlerinin yaygınlaşması ve devleti zayıflatması (adam kaçırma, köle ve insan ticareti, silah, uyuşturucu ve mal kaçakçılığı) Çeçenistan'daki istikrarsızlığı arttırmıştır. Ayrıca, radikal Vahabi grupların Karadeniz'den Hazar Denizi'ne uzanan "Kuzey Kafkasya Halifeliği" kurma girişimleri ve silahlı şiddet eylemleri / terör saldırıları ile Çeçenlerin Rusya içinde ve uluslararası alanda itibarının azalması Çeçenistan'daki durumu daha da kötüleştirmiştir.¹²

Rusların Çeçen Savaşına karşı tutumu, ilkinde tamamen karşı olmaktan ikincisinde Rus hükümetini tam desteğe dönmüştür. Desai'nin Rus politikasının önemli kişileri yaptığı söyleşilerde Yeltsin döneminin Başbakanı Gaidar bu durumu Amerika'nın Vietnam Savaşı ile karşılaştırmakta ve nasıl Amerikan halkı Vietnam'da niye savaştıklarını anlamadıkları gibi Rus halkının da Rus askerlerinin niye Çeçenistan'da oldukları konusunda fikirleri olmadığını belirtmektedir. Desai'nin mülakatları sonucu Rus halkının Çeçenlerin kendi kendini yönetme hakkı ile Rus devletin egemenliği koruma nedenleri arasında seçim yapmak zorunda kaldığı ve bu sorunun kanlı çatışmalarla değil politik görüşmeler yoluyla çözülebileceği belirtilmekteydi. Vietnam Savaşı ile Çeçen Savaşı arasında belirgin bir fark bulunmakta idi. Vietnam'dan ABD çekilince unutulabilir. Çeçenistan ise Rusya'nın içi demektir. İkinci Çeçen Savaşına götüren süreçte adam kaçırma, insanların açık hapis hayatına benzer yaşamı, insan ticareti, gibi Çeçenistan'da anarşi ortamına gidişi önemlidir. Fakat durum birkaç bin iyi eğitilmiş ve silahlanmış militanın Dağıstan'a girmesi ile tamamen değişmiştir. Dağıstanlıların Çeçenleri Ruslara tercih etmesi ile Rus ordusu ile birlikte Dağıstanlılar ile birlikte hareket eden Çeçenlerin Dağıstan'a girmesini durdurmuşlardır. Daha da önemlisi, bu Rus kamuoyunun İkinci Çeçen Savaşı ile ilgili algı ve tutumunda değişikliğe yol açmıştır. Artık sorun Çeçenlerin kendi kendini yönetme hakkı de-

ğil Dağıstan'da yaşayan Rus vatandaşlarının güvenliğini koruma ve yaşam hakkını güvence altına almak olarak tanımlanmıştır.¹³

Çeçenistan'daki günümüzdeki durum negatif barıştır. Uzun vadeli çözüm, pozitif barışın sağlanması olmalıdır. Bunun için Rusların Yugoslavyalaşma korkusundan ve güvenlik sendromundan kurtularak bağımsız Çeçenistan'ı tanıması ile birlikte 1800'lü yıllardan gelen psiko-travmatik izlerin tedavi edilmesi için çatışma transformasyonu ve savaş sonrası barış inşası (post peace-building) çalışmaları şimdiden tasarlanmalıdır.

Harita https://www.usrbc.org/russianregions/russian_regions_list/48 web adresinden Ocak 2013 tarihinde alınmıştır.

Dağıstan: Çatışma Olasılıkları

Dağıstan'ın anlamı "Dağlar Ülkesi" (Land of the Mountains)dir. Hazar Denizi'nin batı kıyısında yer alır. Kuzey Kafkasya otonom cumhuriyetleri arasında en büyük yüzölçümüne sahiptir. Rusya Federasyonu içinde otonom cumhuriyetlerden biridir.

(12) y. a.g.e., s. 134.

(13) Desai, Padma. *Conversations on Russia: Reform from Yeltsin to Putin*, Oxford University Press: US, 2006, ss.. 43 - 44.

Resmi olarak, 31 tane etnik grup bulunmakta olup hiçbir etnik grup nüfus oranı olarak açık bir çoğunluk oranına sahip değildir. Etnik grupların nüfus sayıları Devletsiz Ulusların Ansiklopedisi'ne göre, Avarlar (650,000), Dargiler (470,000), Lezgiler (278,000), Tabasaranlar (122,000), Laklar (110,000), Rutullar (27,000), Agullar (26,000) ve Tsakurlar (17,000) olarak sıralanmaktadır. Etnik grupların nüfusa oranları (2002 rakamlarıyla); Avarlar (yüzde 28), Dargiler (yüzde 16), Kumuklar (yüzde 12,9), Lezgiler (yüzde 12,2), Ruslar (yüzde 6), Laklar (yüzde 5), Çeçenler (yüzde 4,5), Tabasaranlar (yüzde 4,5), Azeriler (yüzde 4,5) ve Nogaylar (yüzde 2).

Dağıstan'da çevresinde yaşanan çatışmaların yayılma (spillover) ihtimalinin bulunduğu kırılma ve göreceli bir barış durumu vardır. Dağıstan'daki etnik gruplar arasında özellikle güç ve kaynakların dağılımı ve kullanımını konularında rekabet ve uyuşmazlık bulunmaktadır. En önemli çatışma konusu, toprak gibi kaynakların kıt olması özellikle dağ ve yüksek yerlerde yaşayan etnik gruplar ile ovalar ve alçak yerde ekilebilir tarım arazilerinde yaşayan etnik gruplar arasında tansiyonun toprakların dağılımı konusunda yükselmesidir. Nogay ve Kumuk gibi etnik gruplar yaşadıkları bölgelerdeki toprakların kendilerine verilmesini ve bu topraklar üzerindeki haklarının tanınmasını istemektedirler. Dağlarda yaşayan etnik gruplar ise Sovyetler'in etnik politikaları sonucu zorla göç nedeniyle zor şartlarda yaşadıklarını belirterek toprakların yeniden dağıtımını ve toprak reformu yapılmasını talep etmekteydiler.¹⁴

Dağıstan'daki çatışmaların diğer bir nedeni, Dağıstan'daki etnik gruplardan bazılarının soydaşlarının başka devletlerde yaşamasıdır. Örneğin, Lezgiler, Çeçenler, Nogaylar ve Ruslar hem Dağıstan'da yaşamakta hem de bu etnik grupların soydaşları Dağıstan'a sınır devletlerde yada otonom cumhuriyetlerde yaşamaktadır.

Lezgiler'in 250,000 kadarı Güney Dağıstan'da ve 177,000'i ise Kuzey Azerbeycan'da Sovyetler Birliği parçalandığında daha önce sınırlarla ayrılmayan bu iki bölge arasında bölünmüş bir şekilde yaşamaya başlamıştır. Dağlık Karabağ çatışması sonucu Rus-Azeri ilişkilerinde tansiyon yükselip kriz boyutuna ulaştığı zaman Lezgiler'i ayıran sınır sebebi ile Lezgiler ile Azeriler arasında silahlı çatışmalar görülmüştür. Azerbeycan'ın 1992-1993 yıllarında BDT girmeyi ret etmesi ve İran-Azerbeycan sınırına Rus askerlerinin yerleştirilmesine karşı çıkması sonucu Dağıstan'da bulunan Rus-Azeri sınırında kontroller sıklaştırılmıştır. Birinci Çeçen Savaşı sırasında Aralık 1994'te sınır tamamen kapatılmıştır. Lezgiler açısından sınır kontrolleri ve sınırların kapatılması tam bir şok olmuştur.¹⁵ 1996'ta imzalanan Hasavyurt Anlaşması'nın Çeçen çatışmasını sonlandırması Rusya Hükümeti'nin sınırları açması ile sonuçlanmıştır. Bunun yanında Rusya yerel halktan sınır muhafızları istihdam ederek yerel ekonominin canlandırılması adına pozitif adımlar atmıştır. Ayrıca 1996 yılında Azerbeycan ile Dağıstan arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanarak ikili ilişkilerin gelişmesi için resmi temaslar yapılmıştır.¹⁶

1992 yılında başlayan çatışmalar özellikle 1994 yılının ortalarında Derbent, Dağıstan, ve Azerbeycan'ın Gussary bölgesine sıçrayarak yayılma eğilimi göstermiştir. Ayrıca Sadval adı verilen Lezgi siyasi grubu "irrendentist" politikaları savunarak bağımsız bir Lezgistan kurulmasını savunmaktadır.¹⁷ Lezgiler özellikle Azerbeycan'ın Türk kimliğine dayalı ulusalcı yaklaşımının kendilerinin farklı bir etnik grup olarak yaşama hakkını tehdit ettiğini düşünmektedir. Bir kısım

(14) Trenin, Dimitri. *The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*, Carnegie Endowment for International Peace: Washington D.C., 2002, s. 247.

(15) Kisriev, Enver. Republic of Dagestan: Nation-Building Inside Russian Womb, Kolsto, Pål, ed. *Nation-Building and Common Values in Russia*, Rowman & Littlefield Publishers: New York, 2005, s. 131.

(16) Matveeva, Anna. *The North Caucasus: Russia's Fragile Borderland*, Royal Institute of International Affairs: London, 1999.

(17) Ware, Robert Bruce ve Enver Kisriev, *Dagestan: Russian Hegemony and Islamic Resistance in the North Caucasus*, M.E. Sharpe: New York, 2009, s. 46.

Lezgi bağımsız bir devlet kurulmasını savunarak 1994'teki Bakü'deki metro bombalaması eylemini gerçekleştirirken bir kısmı ise Azerbaycan ile Dağıstan arasındaki sınır kontrollerinin gevşetilerek bu iki bölgede yaşayan Lezgilerin daha fazla kültürel otonomiye sahip olması gerektiğini dile getirmektedir.¹⁸

Şüphesiz Dağıstan'daki kısa süreli çatışmaların en önemli sebebi, Çeçenistan'daki savaşın bu bölgeye yayılmasına yönelik çatışan tarafların ortaya koydukları tutumdur. Dağıstan'daki Çeçenler ile ilgili ilk sorun Dağıstan'ın ova ve düzlük kısmında Çeçenistan sınırında yaşayan Akkin Çeçenler ile diğer etnik gruplar arasında yaşanan uyumsuzluktur.¹⁹ Sayıları 100,000 yaklaşan Akkin Çeçenler 1944 yılında Stalin tarafından Dağıstan'daki tarihi anayurtları olan Novolak ve Hasavyurt bölgelerinden diğer Çeçenler ile birlikte Orta Asya'ya sürgün edilmiştir. Bu bölgelere Dağıstan'ın dağlık kesimlerinde yaşayan Laklar ve Avarlar yerleştirilmiştir. Dağıstan'daki toprak anlaşmazlıklarına en iyi örnek, 1991 yılında Lenin-Aul'da 11 Eylül'de Çeçenlerin daha önce el konulan toprakların Laklar ve Avarlar'dan alınarak geri verilmesi için gösteriler yaparak Rostov-Bakü demiryolunu ulaşıma kapatmalarıdır.²⁰

Dağıstan'daki çoklu-etnik yapısı sonucu Çeçen Savaşları bu bölgede de çatışma olasılığını arttırmıştır. Dağıstanlıların ve orada yaşayan Çeçenlerin 1994 yılına kadar Çeçenistan'daki Dudayev rejimine karşı tutumları genellikle negatif olmuştur. Dağıstan'da yaşayan Çeçenler bağımsızlık isteklerini hayal olarak görmektedir. Ayrıca Dağıstanlılar, Çeçenlerin demiryoluna karşı yaptıkları eylemler sonucu Dağıstan ile Rusya arasındaki ana ulaşım noktasının engellemesinden ekonomik olarak zarar görmüşlerdir. Fakat Birinci Çeçen Savaşı sırasında Rusya'nın ağır askeri müdahalesi sonucu Çeçen IDP'lerin Dağıstan'a gelmesi ile bu tutum yavaş yavaş değişmiştir. Bazı Dağıstanlı gençler dinsel temelle dayalı saikler ile Ruslara karşı Çeçenlerin saflarında savaşmaya başlamıştır. Çatışmanın

tırmanması ile birlikte Dağıstan direkt olarak I. Çeçen Savaşı'ndan etkilenmiş ve Rus askerlerine karşı yerel halkta düşmanlık ve nefret duyguları oluşmaya başlamıştır.²¹

Dağıstan'da Çeçen karşıtlığını ateşleyen olay Basayev'in Budyonovsk Hastanesi Rehin eyleminden ilham alan bir grup savaşçının Salman Radyuev'in liderliğinde 1996 yılında Kızılyar ve Pervomaiskoye köylerinde 3,000 kişiyi rehin almasıdır. Diğer Çeçen rehin alma olaylarında olduğu gibi Rus güvenlik güçleri çok sert müdahalede bulunmuştur.²² Tüm Çeçen savaşçıların yanında rehin alınanlar arasında da birçok ölü ve yaralı olması ve toplamda 150 kişinin ölmesi daha sonraki rehin alma olaylarının nasıl sonuçlanacağı konusunda ipuçları vermiştir.

1996'daki bu olaydan sonra Dağıstan'daki çatışma düşme evresine girmiştir. Dağıstan ve Moskova yönetimleri arasında ilişkilerin yumuşaması, Lezgilerin durumlarının iyileşmesi ve bu bölgede Rus azınlığının kendini daha güvende hissetmesi Dağıstan'da görece barış dönemi yaşanmasına yol açmıştır. Fakat Hasavyurt Anlaşması'ndan sonra Çeçenler'in Dağıstan'a karşı sınır ötesi adam kaçırmaya, saldırıya, yağmalama gibi olayların artması Çeçenler'e karşı düşmanlık ve korkunun artmasına yol açmıştır. Çeçenler'in Dağıstan'a saldırmasının dinsel nedenleri yanında jeostratejik ve jeopolitik nedenleri de vardır.²³ Birleşik Çeçen-Dağıstan Devleti'nin Hazar Denizi'ne sınırı olması, Bakü-Novor-

- (18) Dekmejian, R. Hrair ve Hovann H. Simonian. *Troubled Waters: The Geopolitics of the Caspian Region*, I.B. Tauris: London, 2003, ss. 151 - 152.
- (19) Hahn, Gordon M.. *Russia's Islamic Threat*, Yale University Press: CT, 2007, S. 110.
- (20) Abtorkhanov Abdurahman ve Marie Bennigsen Broxup, *The North Caucasus Barrier: The Russian Advance Towards the Muslim World*, Palgrave Macmillan: New York, 1992, s. 227; RFE/RL Daily Report, no. 173, September 11, 1991.
- (21) Matveeva, Anna. Dagestan: Sustaining a Fragile Peace, *Searching for Peace in Europe and Eurasia: An Overview of Conflict Prevention and Peacebuilding Activities*, Paul van Tongeren ve ark. ed. Lynne Rienner Publishers: London, 2002, s. 376.
- (22) Cornell, Svante E. *Cooperation and Conflict in North Caucasus, Politics of the Black Sea: Dynamics of Cooperation and Conflict*, Tunc Aybak, ed., I.B. Tauris: London, 2001, s. 230.
- (23) Jonson, Lena. "The New Geopolitical Situation in the Caspian Region", *The Security of the Caspian Sea Region (Sipri Publication)*, Chufirin Gennadii Illarionovich, ed., Oxford University Press, 2002, s. 15.

rossisk boru hattının Çeçenistan'ı bypass ederek Dağıstan'dan geçmesi²⁴ ve 2 milyon nüfusun daha Çeçenlere eklenmesi ile kurulacak bir devletin yaşama şansı da artacaktır.

İkinci Çeçen Savaşı sırasında Dağıstan Çeçen mültecilerin topraklarına girmesine izin vermemiştir. Sadece Dağıstan'da bulunan etnik gruplardan örneğin Nogaylar, Kumuklar ve Avarlar mülteci olarak Dağıstan'a girişine izin verilmiştir.²⁵ Bu dönemde Akkin-Çeçenlerin Stalin tarafından sürülmesinden sonra topraklarına yerleşen Laklar ve Avarlar tarafından özellikle Basayev ve Amir Khatlab gibi Çeçen savaş liderleri ile işbirliği yaptıkları iddia edilmiş ve Dağıstan'daki Akkin-Çeçenlere karşı eylemler düzenlenmiştir.²⁶ Çeçen çatışmasında politik İslam faktörünün ağırlığı giderek artmıştır. Eski Sovyet toprakları arasında en dindar olan ve 1990 yılında İslami Canlanma Partisi'nin kurulduğu Dağıstan'da 1999 yılından itibaren Çeçen militanlarının İslami devlet kurma girişimleri çatışmaların Dağıstan'a sıçramasına yol açmıştır. Dağıstan'daki İslami politik hareketler bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. İstikrarlı bir bölge olan Dağıstan özellikle Orta Doğu bağlantılı İslami militanların yer aldığı Çeçen saldırılarına karşı gelenekselci Dağıstan yerel halkı Rusya'nın yanında yer almıştır.

2007-2009 yılları arasında Dağıstan'da Şeriat Cemaati adlı örgütünün faaliyetleri sonucu 83 polis ile 19 sivilin öldüğü bildirilmiştir. Bu dönemde Dağıstan'daki güvenlik güçlerinin ve Rus ordusunun karşı-terör (counter-terror) faaliyetleri sonucu yerel yetkililer 124 haydutun öldürüldüğünü ve bunlara yardım ve yataklık eden 192 kişinin ise tutuklandığını bildirmiştir.²⁷

Dağıstan'daki göreceli istikrara yol açan etmenler şu şekilde sıralanabilir:

1- Dağıstan'daki yönetici elit Rusya'nın federal bütçesinden sağladığı maddi imkanlar ile ekonomik istikrarı sağlamayı başarmıştır. Çeçenistan'da mali kaynaklar yasadışı yollardan elde edilmekte bu da istikrarsızlığı arttırmaktadır.

2- Dağıstan'da politik yapı bozulmadan devam etmiş ve "başarısız devlet" olgusu yaşanmamıştır.

3- Dağıstan'daki etnik grupların çeşitliliği ve sayıca üstün bir çoğunluğun yer almaması istikrarın bozulması halinde ortaya çıkacak maliyetin fazla olmasından dolayı etnik gruplar çatışma yerine uzlaşmayı tercih etmiştir. Diğer etnik grupların bir araya gelip istikrarı bozan etnik grubu dengelemesi heterojen toplumlarda daha kolay olmaktadır.

4- Dağıstan'da siyasi kurumlar ve yapılar etnik gruplar arasında koalisyonların oluşmasına ve oydaşmaya dayalı karar alma mekanizmalarının uygulanmasına imkan vermektedir. Bu kurumlardan en önemlisi 1994 Dağıstan Anayasası'dır. Bunun yanında resmi olmayan, informel ve geleneksel kurumlar özellikle Dağıstan'a özgü cemaatler (dzhamaat) istikrarın en önemli dayanakları olmuşlardır.²⁸

5- Çeçenler'den farklı olarak Dağıstan'daki halklar Stalin dönemindeki zorunlu göç olgusunu yaşamadıkları için psiko-analitik travmaları ve sosyo-psikolojik grup-içi ve gruplar-arası süreçleri yaşamamışlardır.

Cemaatler (Dzhamatlar), Dağıstan'da temelleri 14ncü ve 15nci yüzyıllara kadar giden birbirinden bağımsız fakat birbirleri ile karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bulunan yerel ve etnik-temele dayalı kendi kendini yönetmeye dayalı politik yapılardır. Türkiye'deki aşiret sistemine benzeyen bu yapılar ayrıca sosyal ve hukuki düzenlemelere dayan-

(24) Beliaev Edward ve Oksana Buranbaeva. *Dagestan*, Marshall Cavendish Corporation: USA, 2005, s. 43.

(25) Weir, Fred. Chechen refugees trapped at border - Russian troops continued their border blockade yesterday, keepingthousands from fleeing, *CHRISTIAN SCIENCE MONITOR* - Thursday, November 4, 1999.

(26) Matveeva, Anna. *Dagestan: Sustaining a Fragile Peace*, 2002, s. 378

(27) Nichol, Jim. *Stability in Russia's Chechnya and Other Regions of the North Caucasus: Recent Developments*, Congressional Research Service Report: Washington D.C., 2009.

(28) Zürcher, Christoph, Pavel Baev ve Jan Koehler, *Civil Wars in Caucasus, Understanding Civil War: Evidence and Analysis, Vol. 2--Europe, Central Asia, and Other Regions*, Paul Collier ve Nicholas Sambanis, ed., World Bank Publications: Washington D.C., 2005, ss. 285 - 286.

maktadır. Cemaat kurallarına adet denir. Bir dzhamaat'a ait olmak Dağıstanlıların kimliği açısından çok önemlidir. Bir Dağıstanlı açısından en önemli ceza cemaatten atılmasıdır. Atılma durumu bir Dağıstanlı için ölüm yada felaket ile eş değerdedir. Toprak dahil birçok mal ve vakıf gibi mülki haklar dzhamaat üyelerine aittir ve eşit olarak dağıtılmıştır. Kısaca, cemaat Dağıstan için geleneksel sosyal bir örgüt olup resmi ve politik bir birimdir. Dağıstan'daki şehir-devletleri yada polis'ler olarak tanımlanabilir.²⁹

Dağıstan'da çatışma önleme stratejileri uygulanmalıdır. Makedonya örneğinde olduğu gibi uluslararası barış gücü Çeçenistan çatışmasının Dağıstan'a yayılmasını önlemek amacı ile Önleyici Diplomasi çerçevesinde hem sınır bölgesine hem Dağıstan'ın iç bölgelerine konuşlandırılabilir. Çatışma olasılığını arttıran iki etmen diğer etnik grupların Dağıstan'daki Çeçenler'e karşı duydukları düşmanlık ve kızgınlık ile siyasi İslam'ın etkinliğini arttırmasıdır. Uzun dönemde Dağıstan toplumunun farklı ve değişik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çatışma önleme ve kalınma politikaları hayata geçirilmelidir.

Kaynakça

Abtorkhanov Abdurahman ve Marie Bennigsen Broxup, 1992. *The North Caucasus Barrier: The Russian Advance Towards the Muslim World*, Palgrave Macmillan: New York.

Beliaev Edward ve O. Buranbaeva. 2005. *Dagestan*, Marshall Cavendish Corporation: USA.

Cornell, Svante E. 2001. Cooperation and Conflict in North Caucasus, *Politics of the Black Sea: Dynamics of Cooperation and Conflict*, Tunc Aybak, ed., I.B. Tauris: London, ss. 181-256.

Dekmejian, R. Hrair ve Hovann H. Simonian. 2003. *Troubled Waters: The Geopolitics of the Caspian Region*, I.B. Tauris: London.

Desai, Padma. 2006. *Conversations on Russia: Reform from Yeltsin to Putin*, Oxford University Press: US.

Evangelista, Matthew. 2002. *Chechen Wars : Will Russia Go the Way of the Soviet Union?*, Washington D.C.: Brookings Institution Press.

German, Tracey. 2003. *Russia's Chechen War*, New York, Routledge.

Hahn, Gordon M. 2007. *Russia's Islamic Threat*, Yale University Press: CT.

Jonson, Lena. 2002. "The New Geopolitical Situation in the Caspian Region", *The Security of the Caspian Sea Region (Sipri Publication)*, Chufirin Gennadii Illarionovich, ed., Oxford University Press, ss. 11 - 32.

Khasbulatov I. Ruslan. 1993. *The Struggle for Russia: Power and Change in the Democratic Revolution*, Routledge: New York.

Kisriev, Enver. 2005. Republic of Dagestan: Nation-Building Inside Russian Womb, Kolstø, Pål, ed. *Nation - Building and Common Values in Russia*, Rowman & Littlefield Publishers: New York, ss. 123 - 159.

Kisriev, Enver. 2003. Stability in Dagestan but not in Chechnya?, *Potentials of Disorder: Explaining Conflict and Stability in the Caucasus and in the Former Yugoslavia (New Approaches to Conflict Analysis)*, Jan Koehler ve Christoph Zurcher, ed., Manchester University Press, ss. 103 - 127.

Kumar, Rajan. 2007. *Ethnicity Nationalism and Conflict Resolution: A Case study of Chechnya*, Hope India Publications: New Delhi.

Matveeva, Anna. 2002a. "Chechnya: Drive for Independence or Hotbed for Islamic Terrorism?", *Searching for Peace in Europe and Eurasia: An Overview of Conflict Prevention and Peacebuilding Activities*, Paul van Tongeren ve ark. ed. Lynne Rienner Publishers: London, ss. 354 - 374.

Matveeva, Anna. 2002b. "Dagestan: Sustaining a Fragile Peace", *Searching for Peace in Europe and Eurasia: An Overview of Conflict Prevention and Peacebuilding Activities*, Paul van Tongeren ve ark. ed. Lynne Rienner Publishers: London, ss. 374 - 388.

Matveeva, Anna. 1999. *The North Caucasus: Russia's Fragile Borderland*, Royal Institute of International Affairs: London.

Nichol, Jim. 2009. *Stability in Russia's Chechnya and Other Regions of the North Caucasus: Recent Developments*, Congressional Research Service Report: Washington D.C.,

Rao, B.V. 2006. *History of Modern Europe (1789-1992)*, Sterling Publishers: India, 3rd ed.

Roppert, John ve Alexei Shevchenko, The Failure of Chechen Separatism, *No More States?: Globalization, National Self-Determination, and Terrorism*, ed. Rosecrance Richard N. ve Arthur Asher Stein Rowman

(29) Kisriev, Enver. "Stability in Dagestan but not in Chechnya?", *Potentials of Disorder: Explaining Conflict and Stability in the Caucasus and in the Former Yugoslavia (New Approaches to Conflict Analysis)*, Jan Koehler ve Christoph Zurcher, ed., Manchester University Press, 2003, ss. 118 - 119.

& Littlefield Publishers: Plymouth, UK, 2006, ss. 131 - 144.

Russell, John. 2005. "Terrorists, bandits, spooks and thieves: Russian demonisation of the Chechens before and since 9/11", *Third World Quarterly*, vol. 26, no. 1, pp. 101 - 116.

Russell, John. 2007. *Chechenya - Russia's 'War on Terror'*, New York: Routledge.

Sarker, Sunil Kumar. 1994. *The Rise and Fall of Communism*, Atlantic Publishers: New Delhi, India.

Trenin, Dimitri. 2002. *The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*, Carnegie Endowment for International Peace: Washington D.C.

Ware, Robert Bruce ve Enver Kisriev, 2009. *Dagestan: Russian Hegemony and Islamic Resistance in the North Caucasus*, M.E. Sharpe: New York.

Weir, Fred. 1999. "Chechen refugees trapped at border - Russian troops continued their border blockade yesterday, keeping thousands from fleeing", *CHRISTIAN SCIENCE MONITOR* - Thursday, November 4, 1999.

Zürcher, Christoph, Pavel Baev ve Jan Koehler, 2005. Civil Wars in Caucasus, *Understanding Civil War: Evidence and Analysis, Vol. 2--Europe, Central Asia, and Other Regions*, Paul Collier ve Nicholas Sambanis, ed., World Bank Publications: Washington D.C., ss. 259 - 299.